

3. **Горпинич В. О.** Теоретичні питання відтопонімного словотвору східнослов'янських мов : монографія / В. О. Горпинич. – К. : Наук. думка, 1973.
4. **Даниленко В. П.** Имена собственные как производящие основы современного словообразования / В. П. Даниленко // Развитие грамматики и лексики русского языка. – М. : Наука, 1964. – С. 77–94.
5. **Зверев А. Д.** Словообразование в современных восточнославянских языках / А. Д. Зверев. – М. : Высш. шк., 1981. – 207 с.
6. **Капанадзе Л. А.** Номинация / Л. А. Капанадзе // Русская разговорная речь. – М. : Наука, 1973. – С. 403–461.
7. **Мартине А.** Принципы экономии в фонетических изменениях / А. Мартине // Проблемы диахронической фонологии. – М. : Иностран. лит., 1960. – С. 126–199.
8. **Петров А. В.** Аффиксальные дериваты с включением (на материале имен существительных с суффиксом *-к(а)*) / А. В. Петров // Уч. зап. Таврич. нац. ун-та им. В. И. Вернадского. Серия «Филологические науки». – Т. 15 (54). – № 4. – Симферополь, 2002. – С. 160–173.
9. **Соколовская Т. Д.** Активные процессы в современном русском языке (универбация, конденсация и другие сокращения) / Т. Д. Соколовская. – М., 2004. – 154 с.
10. **Тулина Т. А.** О форме и семантике предикатных актантов / Т. А. Тулина, М. М. Харитонова // Типология конструкций с предикатными актантами. – Л. : Наука, Ленингр. отд-ние, 1985. – С. 68–72.
11. **Устищенко И. А.** Ономазиологический аспект семантической конденсации / И. А. Устищенко // Лексикология. Семасиология. – Белгород : Изд-во БелГУ, 2001. – С. 19–25.
12. **Харитончик З. А.** Имена прилагательные в лексико-грамматической системе современного английского языка : монография / З. А. Харитончик. – Минск : Высшая шк., 1986. – 96 с.
13. **Храковский В. С.** Предисловие / В. С. Храковский // Типология конструкций с предикатными актантами. – Л. : Наука, Ленингр. отд-ние, 1985. – С. 7–8.

Надійшла до редколегії 07.06.10

УДК 81'25

В. В. Демецька

Херсонський державний університет

РЕПРОДУКТИВНИЙ ПЕРЕКЛАД VS АДАПТИВНИЙ ПЕРЕКЛАД

Обґрунтовано виокремлення в перекладознавстві понять «репродуктивний переклад» і «адаптивний переклад». Диференціація перекладацьких стратегій зумовлена ступенем прагматичного потенціалу тексту / дискурсу в перекладі, який перш за все залежить від частотності функціонування культурно зумовлених лексичних одиниць.

Ключові слова: репродуктивний переклад, адаптивний переклад, прагматичний потенціал тексту / дискурсу.

Обосновано вычленение в переводоведении понятий «репродуктивный перевод», «адаптивный перевод». Дифференциация данных переводческих стратегий обусловлена степенью прагматического потенциала текста / дискурса в переводе, который в первую очередь зависит от частотности функционирования культурно маркированных лексических единиц.

Ключевые слова: репродуктивный перевод, адаптивный перевод, прагматический потенциал текста / дискурса.

The article highlights the necessity to distinguish the notions of «reproductive translation» and «adaptive translation» in the theory of translation. This differentiation of translational strategies is defined, first of all, by the degree of the pragmatic potential of a text / discourse under translation.

From this perspective the most essential is frequency of functioning of the culture bearing lexical elements.

Key words: reproductive translation, adaptive translation, pragmatic potential of a text / discourse.

Перекладний текст визнають високоякісним у тому випадку, коли він відповідає традиціям типології текстів у культурі суспільства перекладної мови, тобто тим традиціям, що добре відомі адресатові, й він очікує на них за певних умов спілкування. Зауважимо, що за умов домінантної орієнтації на мовні й культурні пріоритети рецептора, ступінь близькості або віддаленості від тексту оригіналу може варіюватися для різних типів текстів. У такому розумінні особливої ваги набуває свідоме рішення перекладача на користь власне перекладацьких або адаптивних стратегій. Якщо перекладач ладен пожертвувати інтересами своєї аудиторії, наприклад, з тим, щоб ознайомити з чужою культурою, або з тим, щоб пом'янути настанови своєї аудиторії, перекладач удається до репродукції з метою зламати свої стереотипи.

У випадку інформативного перекладу прагматичного, культурно зумовленого типу тексту для спеціалістів вважається логічним застосування репродуктивного перекладу, оскільки для спеціалістів ця інформація становить певну професійну значущість. Ідеологічне підґрунтя цього тексту в такому розумінні сприймається не як культурно зумовлена інформація, а як технологія. В усіх інших випадках, коли йдеться про орієнтацію на всіх носіїв мови (або на неспеціалістів), алгоритм перекладацьких дій зрушується в бік адаптивних стратегій. Більш того, коли йдеться про вплив на аудиторію, перекладач повинен зробити вибір між двома комплементарними типами перекладу. Перекладач може погодитися на це у роботі з одними типами текстів й не погодитися під час роботи з іншими типами текстів, проте у будь-якому випадку він обирає свідомо, прогнозуючи ймовірну реакцію аудиторії.

Зрозуміло, що прагматичний і, відповідно, адаптивний потенціал типу тексту перебувають у прямій залежності від частотності реалізації культурно зумовлених лексичних елементів. Інакше кажучи, вербалізація типу тексту набуває ознак складного, суперечливого процесу, якщо йдеться про аналіз лексики, задіяної в ідеологічно детермінованих дискурсах, таких як, наприклад, педагогічний, політичний і релігійний.

Для цілей нашої статті актуальним убачається окреслення специфіки не лише прагматексту, а й тексту, створеного в умовах однієї національної культури, що містить певний ступінь імпліцитного культурологічного змісту, а отже – упізнаваного носіями певної культури.

Процес адаптації лінгвокультурологічного аспекту розглянуто на матеріалі художніх творів у роботах як вітчизняних, так і зарубіжних лінгвістів та перекладачів [2; 3; 4; 6; 12; 14; 16–19; 22; 25; 27].

Культура – сукупність матеріальних і духовних цінностей, накопичених і накопичуваних певною спільнотою людей, і ті цінності однієї національної спільноти, яких зовсім немає в іншій або суттєво різняться від них, становлять національний соціокультурний фонд, що у певний спосіб відображений у мові. У першу чергу це стосується реалій.

Реалії як своєрідне лінгвістичне явище становлять категорію безеквівалентної лексики. В аспекті лінгвокраїнознавства цей термін було всебічно розглянуто в роботах В. С. Виноградова [5], Є. Верещагіна та В. Костомарова [4]. Характерною ознакою безеквівалентної лексики й реалій зокрема є їх неперекладність на інші мови за допомогою постійної відповідності. Проте це зовсім не означає, що вони є абсолютно неперекладними [там само]. З точки зору перекладу, маючи на меті практичну ціль – полегшення роботи перекладача з «неперекладним» у перекладі, вагомим значенням набувають дослідження С. Флоріна й С. Влахова, які пропону-

ють детальну систему способів відтворення реалій і фразеологізмів засобами цілової мови [7].

Далі – символ. Слово «символ» одне з найбільш багатозначних у системі семиотичних наук [19]. Історію вивчення поняття «символ» можна уявити як розгортання основних його властивостей.

Природа символу, розглянута з позицій психології, соціології, семантики і т. п., полягає в тому, що знаки стають символами лише тоді, коли ними послуговуються в ментальному житті колективу, адже лише тоді вони дійсно набувають ваги [26; 28; 29]. Аналіз найрізноманітніших наукових підходів до вивчення поняття «символ» свідчить про низку визначень цього поняття, які навіть можуть протиставлятися одне одному принаймні тому, що вчені пропонують свої визначення, зважаючи переважно на цілі й завдання свого конкретного спрямування. Інакше кажучи, навіть якщо ми не знаємо, що таке символ, кожна система знає, що таке «її символ», і потребує його для роботи її семиотичної структури [19].

Ми розглядаємо поняття «символ» з позицій прагмалінгвістики й перекладознавства, саме тому нашу увагу привертає таке визначення, яке мало б практичну цінність для роботи перекладача з іншокультурними прагматичними текстами. У такому розумінні найповнішою вбачається дефініція символу, запропонована С. С. Аверинцевим. Слідом за ним ми розуміємо під символом «образ у аспекті його знаковості, і знак, наділений усією органічною та невичерпною багатозначністю образу» [1, с. 607]. Таке трактування править за основу піонерського, за своєю сутністю, теоретичного й практичного дослідження специфіки функціонування символів простору у художньому тексті на матеріалі творів М. Гоголя та їх англійських перекладів, здійснених М. О. Новиковою та І. М. Шамою [20].

Ідеологічна домінанта, що є підґрунтям функціонування політичного й релігійного дискурсів, визначає й прагматику аналізованих типів текстів, що багато в чому (якщо не у всьому) базується на культурно специфічних мовних одиницях. У такому розумінні щодо символу важливо пам'ятати, що символи завжди емоційні тому, що вони «нащадки не сухого (бездушного) розуму, але потужного духовно-психологічного переживання, причому ... переживання неодмінно колективного» [21, с. 239]. Питання в іншому: якою мірою застосовуються перекладацькі й адаптивні стратегії під час роботи не так з національно-культурними лексичними маркерами, як під час перекладу типів текстів. Для того щоб знайти відповідь на це питання, ми дослідили основні, вагомі для прагматекстів одиниці, як-от реалії і символи. Залишається розглянути концепти.

Отже, концепт. Підхід до аналізу тексту з огляду на його змістові компоненти набув значного теоретичного розвитку у зв'язку з уведенням у науковий обіг поняття «концепт». Під концептом у сучасних дослідженнях розуміється: «базова когнітивна сутність, що уможливорює поєднання смислу з уживаним словом» [13]; «культурно відзначений вербалізований зміст, представлений у плані вираження низкою своїх мовних реалізацій, що утворюють відповідну лексико-семантичну парадигму» [8]; «ментальне утворення, що відображає об'єкти як предметного, так і ідеального світу, і являє собою одиницю колективної свідомості, що зберігається в колективній пам'яті носіїв мови, характеризується багатомірністю, дискретністю смислу» [3; 15; 18; 23].

Лінгвокультурологічний підхід до аналізу тексту спрямований на «висвітлення особливостей менталітету народу, зумовлених його історією й відображених у мові концептосфери (Д. С. Лихачов), культурних концептах (Ю. С. Степанов)» (цит. за: [15, с. 186]). З цих позицій культурний концепт розглядається як «багатовимірне смислове утворення, в якому виділяються ціннісна, образна й понятійна сторони» [15, с. 109]. Актуалізація низки культурних концептів у тексті утворює

так звану «сітку» [3, с. 337], або основу, змістової структури тексту, що спричиняє уявлення про текст як динамічне явище, співвідносне з історико-культурними особливостями його створення й прочитання. Зважаючи на зазначене, логічним убачається й вибір ряду ключових не лише для певного дискурсу, але й, що більш важливо, для обох культурних традицій концептів, функціонування яких дозволяє відзначити культурну специфіку (культурну зумовленість) певного прагматичного тексту. Так, для політичного дискурсу релевантними постають концепти «*влада*», «*вибори*», «*лідер / лідерство*», «*політика*», яким у атлантичній традиції відповідають «*authority*», «*candidate*», «*leader (politician)*», «*politics*». Для релігійного дискурсу відповідно – «*grіx*», «*душа*», «*спокуса*», «*проповідь*», «*святий*», «*спасіння*» й в атлантичній традиції – «*salvation*», «*saint*», «*sermon*», «*sin*», «*soul*», «*temptation*».

Розглянувши поняття концепту, перед нами постало питання: який саме аспект концепту необхідний перекладачеві під час роботи з прагматичними типами тексту?

Концепт – це поняття з культурною семантикою [21]. Культурна семантика концепту виражається в асоціаціях, що, у свою чергу, реалізуються оцінністю, а ще конкретніше – аксіологемами. Аксіологеми з експліцитно / імпліцитно вираженою позитивною / негативною коннотаціями «конвоюють» концепт у тексті, накопичуючи навколо нього оцінки, емоції, коло асоціацій, які через знаковість для певної культури часом не мають того, що називається текстовою або вербальною актуалізацією, але однаково сприймаються аудиторією.

Що відбувається, наприклад, з лексемою «політик» під час переходу від одного типу тексту до іншого в межах політичного дискурсу, якщо інтерес для нас становить семантична структура цієї лексеми, а точніше – її культурний компонент? У словниковій статті «політик» – це термін, тому що основна функція словника все ж інформативна. Для підручника з політології «політик» уже не термін, а поняття, оскільки воно вже містить асоціації й тому набуває культурної конотації. Наведений зсув від терміна до поняття пояснюється імпліцитно заданою настановою навчального тексту на формування політичних переваг і, відповідно, на програмування ідеологічних поглядів соціуму. З точки зору тексту подібні семантичні трансформації сполучені зі зміною домінант в системі функцій, а саме – в актуалізації директивної або волюнтаривної функцій даного типу тексту. Уже в політичному виступі або в політичній промові лексема «політик» тяжіє до концепту. Прагматичний комунікативний початок політичної промови максимально актуалізує культурний компонент лексеми «політик» за допомогою широкого залучення не лише культурних асоціацій, а й оцінності всіх видів, наприклад, «емоційної оцінки» [24, с. 6], а також реалій і символів, що всі разом і «виводять» лексеми «політик» на рівень концепту. У рекламному типі тексту лексема «політик» може вербально й не реалізовуватись, проте, залучення всього арсеналу мовних засобів оцінності від аксіологем з експліцитно вираженою позитивною / негативною коннотаціями, а також реалій, символів до гіпонімів політичних концептів зрештою зміцнить позицію лексеми «політик» на самому високому з точки зору культурної зумовленості рівні, а саме концепту. Водночас ми простежуємо і зсув домінуючих функцій у бік однозначно директивної та експресивної.

Таким чином, міра прагматичності типу тексту пропорційна частотності функціонування мовних одиниць з національно-культурним компонентом. Причому й сама частотність уживання, й ієрархія культурно зумовлених одиниць впливають на специфіку функціонування аналізованого типу тексту не лише в межах дискурсу, а й у межах культурної традиції. Для перекладача це означає, що реально він працює з двома типами інформації в тексті – предметною (власне фактуальною) [10] і оцінною.

У процесі перекладу дискурсу / тексту різні типи інформації визначають алгоритм перекладацьких дій у виборі або на користь репродуктивного перекладу, або на користь адаптивного перекладу. Для репродуктивного перекладу домінуючою є предметна інформація, виражена магістральністю інформативної (денотативної, когнітивної) функції для даного типу тексту. Перевага оцінних (конотативних) видів інформації неминуче спричиняє актуалізацію стилістичних функцій. А це означає, що під час репродуктивного перекладу дотримати сполучення домінуючих функцій в умовах асиметрії мов і культур надзвичайно складно. Як це не парадоксально, але особливої ваги це твердження набуває в роботі з текстами близьких культур.

Удавана близькість культур спричиняє легкість сприйняття аксіології та чималі складнощі при перекладі, особливо в тих випадках, коли йдеться про історично близькі культури, що й зумовлює необхідність застосування адаптації на рівні оцінності. Унаслідок цього адаптивний потенціал дискурсу / тексту – це потенційна спроможність певного дискурсу / тексту до адаптації в перекладі, а іноді й до обов'язкової його адаптації. Потенційна «схильність» до адаптації залежить від дистанції між контактуючими мовами й культурами та безумовного пріоритету прагматичної функції під час перекладу.

Таким чином, приходимо до висновку, що обов'язковість перекладу-адаптації пояснюється не так мовними розбіжностями, як культурними. Незбереження під час перекладу домінуючих функцій спричиняє зсув як у межах дискурсу, так і в межах типів текстів. За приклад розглянемо волонтактивну й директивну функції, характерні для проповіді як типу тексту. Що з ними відбувається на рівні дискурсу, якщо ми репродукуємо, а не адаптуємо цей тип тексту із східнослов'янської в атлантичну традицію?

Специфіка проповіді східнослов'янської традиції полягає в тому, що в ній, порівняно з іншими типами тексту, найповніше реалізується концептосфера православ'я, що виявляється у високій частотності реалізації аксіологем з полярними маркерами, концептів і гіпонімів до релігійних концептів. Під час репродуктивного перекладу волонтактивна функція значно редукується, а водночас підвищується ймовірність виникнення в аудиторії хибних асоціацій. У першу чергу це пояснюється високою частотністю функціонування сакральних онімів у православній проповіді (свв. отці, великомученики) і надто концептосфери Пресвятої Богородиці. Під час репродуктивного перекладу збереження сакральних онімів спричиняє редукцію волонтактивної і директивної функцій, що зрештою «посує» даний тип тексту не лише в бік іншого типу тексту (релігійного есе, наприклад), але й у бік іншого дискурсу – наукового. І пояснюється це асиметрією релігійної традиції в обох культурах, оскільки протестантизм не сприймає свв. отців та великомучеників і концептосфери Пресвятої Богородиці.

Яким же чином під час репродуктивного перекладу в іншокультурній аудиторії виникають хибні асоціації?

Волонтактивна функція в проповіді тісно пов'язана з емотивною та емоційною функціями. Вона майже завжди апелює до емоційності тексту, а емоційність, як ми вже зазначали, експлікується в тексті маніфестацією аксіологем різних типів, гіпонімами до концептів і самими концептами. І в результаті репродуктивного перекладу концепт «гріх» східнослов'янської традиції, набуваючи оцінності з полярними маркерами, сприймається аудиторією атлантичної традиції не лише як тільки страшне й погане, а як дещо безвихідне й депресивне, що зрештою породжує сумніви в необхідності такої релігії.

Усе викладене, на наш погляд, яскраво демонструє теоретичне положення про те, що функціональне призначення тексту визначає набір перекладацької стра-

тегії [30] і, таким чином, може передбачати комплементарність перекладацьких і адаптивних стратегій. Іншими словами, усвідомлені чи неусвідомлені контекстуальні, функціональні, типологічні зсуви під час перекладу можуть викликати неадекватну ідентифікацію типу тексту / дискурсу в умовах іншої культури.

Кожен тип тексту (і в цілому дискурсу) характеризується певним набором та ієрархією елементів з культурним компонентом, функціонування яких і визначає місце цього типу тексту в парадигмі прагматичних текстів. Отже, логічно припустити, що статутна зміна одного або всіх елементів може спричинити й статутну зміну типу тексту. Так, у принципі, відбувається з типами текстів під час інтралінгвістичної транспозиції текстів, коли при переході від менш прагматичного до більш прагматичного типу тексту значно зростає частотність функціонування культурно зумовленої лексики й ширше – культурного значення. І під час перекладу в іншу культуру ця модель допомагає перекладачеві уникнути хибних шляхів у виборі стратегій. Наприклад, статутні зміни реалії та символу (перехід реалії в символ і навпаки), характерні для певного типу тексту, можуть спричинити надлишкову гіперсимволізацію, тобто нарощення додаткових символів, які будуть сприяти перекладу типу тексту в інший або гіпосимволізації – визначення конкретного символу, який у свідомості іншої культури не є символом. Такий якісний перерозподіл культурної інформації, безумовно, стосується й системи контекстів. У такому розумінні можна говорити про те, що чим менше культурного компонента в тексті, тим більше необхідно стратегій репродуктивного перекладу й, відповідно, менше адаптивних стратегій і навпаки. Таким чином, культурна асиметрія зумовлює не лише принципові відмінності в парадигмі текстів, але також і визначає систему домінуючих форм дискурсів, збереження яких під час перекладацької трансляції сприяє адекватному сприйманню певного типу дискурсу, тобто адекватну його ідентифікацію та інтерпретацію.

Важливо наголосити, що зростання культурного компонента в тексті вимагає залучення здебільшого стратегій адаптивного перекладу й, відповідно, зменшення стратегій репродуктивного перекладу.

І, оскільки переклад підкоряється функції спілкування, розуміння, то для того, щоб це спілкування було повноцінним і, головне, адекватним, необхідно, як влучно зазначив С. С. Аверинцев, щоб переклад приймав форму розуміння «поверх бар'єрів нерозуміння» [11, с. 278].

Бібліографічні посилання

1. **Аверинцев С. С.** Символ / С. С. Аверинцев // Философский энциклопедический словарь. – М. : Сов. энцикл., 1983. – С. 607–608.
2. **Болдырев Н. Н.** Антропоцентричность языка с позиции разных культур / Н. Н. Болдырев // Матер. II Междунар. науч. конф. «Филология и культура» / отв. ред. Н. Н. Болдырев : в 3 ч. – Тамбов : Изд-во ТГУ им. Г. Р. Державина. – 2001. – Ч. 1. – С. 15–21.
3. **Вежбицкая А.** Язык. Культура. Познание / А. Вежбицкая. – М., 1997. – 416 с.
4. **Верещагин Е. М.** Язык и культура. Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Рус. яз., 1983. – 233 с.
5. **Виноградов В. С.** Лексические вопросы перевода художественной прозы / В. С. Виноградов. – М. : Изд-во МГУ, 1978. – 174 с.
6. **Виноградова Т. Ю.** Картина мира и некоторые аспекты межкультурной коммуникации / Т. Ю. Виноградова // Филология и культура. – Тамбов : ТГУ им. Г. Р. Державина, 2001. – Ч. 2. – С. 127–129.
7. **Влахов С.** Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – 2-е изд.-е., испр. и доп. / под ред. Вл. Россельса. – М. : Высш.шк., 1986. – 416 с.

8. **Воркачев С. Г.** Методологические основания лингвоконцептологии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://tp11999.narod.ru/WEBTPL2002/CONTESTSTPL2002.HTM>
9. **Воробьев В. В.** Лингвокультурология (Теория и методы) : монография / В. В. Воробьев. – М. : РУДН, 1997. – 331 с.
10. **Гальперин И. Р.** Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – М. : Наука, 1981. – 138 с.
11. **Гуревич А. Я.** Средневековая литература и ее современное восприятие / А. Я. Гуревич // Из истории культуры средних веков и Возрождения. – М. : Наука, 1976. – С. 256–279.
12. **Донец П. Н.** Основы общей теории межкультурной коммуникации : научный статус, понятийный аппарат, языковой и неязыковой аспекты, вопросы этики и дидактики / П. Н. Донец. – Харьков : Штрих, 2001. – 386 с.
13. **Залевская А. А.** Психолингвистический подход к анализу языковых явлений / А. А. Залевская // Вопросы языкознания. – 1999. – № 6. – С. 31–42.
14. **Зорівчак Р. П.** Реалія і переклад (на матеріалі англословних перекладів української прози) / Р. П. Зорівчак. – Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1989. – 216 с.
15. **Карасик В. И.** Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – М. : Изд-во «Гнозис», 2004. – 390 с.
16. **Комиссаров В. Н.** Слово о переводе. Очерки лингвистического учения о переводе / В. Н. Комиссаров. – М. : Междунар. отношения, 1973. – 215 с.
17. **Коптілов В. В.** Актуальні питання українського художнього перекладу / В. В. Коптілов. – К. : Дніпро, 1971. – 132 с.
18. **Лихачев Д. С.** Культура как целостная система / Д. С. Лихачев // Новый мир. – 1994. – № 8. – С. 3–8.
19. **Лотман Ю. М.** Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера – история / Ю. М. Лотман. – М. : Языки русской литературы, 1996. – 464 с.
20. **Новикова М. А.** Символика в художественном тексте. Символика пространства (на материале «Вечеров на хуторе близ Диканьки» Н. В. Гоголя и их английских переводов) : учеб. пособие / М. А. Новикова, И. Н. Шама. – Запорожье : СП «Верже», 1996. – 172 с.
21. **Новикова М. О.** Міфи та місія / М. О. Новикова. – К. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. – 432 с.
22. **Петров М. К.** Язык, знак, культура / М. К. Петров. – М. : Наука, 1991. – 327 с.
23. **Степанов Ю. С.** Константы : словарь русской культуры / Ю. С. Степанов. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Академический проект, 2001. – 990 с.
24. **Телия В. Н.** Экспрессивность как проявление субъективного фактора в языке и ее прагматическая ориентация / В. Н. Телия // Человеческий фактор в языке : Языковые механизмы экспрессивности. – М. : Изд-во МГУ, 1988. – С. 5–12.
25. **Швейцер А. Д.** Текст и перевод / А. Д. Швейцер. – М. : Наука, 1988. – 120 с.
26. **Burke K.** Language as Symbolic Action / K. Burke. – Berkley, CA : Univ. of California Press, 1966. – 514 p.
27. **Hymes D. H.** Language in Culture and Society : A Reader in Linguistics and Anthropology / D. H. Hymes. – Oxford : Oxford Univ. Press, 1964. – 261 p.
28. **Mead, George H.** Social Consciousness and the Consciousness of Meaning // Psychological Bulletin, 7. – Leipzig, 1910. – P. 397–405.
29. **Miller, Neal E., and Dollard, John.** Social Learning and Imitation. – New Haven : Yale Univ. Press, 1941. – 349 p.
30. **Newmark P.** Approaches to Translation. – Oxford : Pergamon Press, 1982. – 284 p.

Надійшла до редколегії 30.05.10